

ABSZTRAKTOK

1956 és a szocializmus: válság és újragondolás konferencia, Eger

2016. szeptember 8–10.

Ignác Ádám–Ránki András

Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet

ignaczadam@gmail.com, rankiandras@gmail.com

Modernitás-koncepciók az 1960-as évek magyar marxista zenetudományában

Míg az úgynevezett polgári zenekultúrát, s főként a (klasszikus) modernitás és avantgárd termékeit a sztálinista művészetpolitika erőteljesen kritizálta, sőt kriminalizálta, a 60-as években már napvilágot láthattak olyan elgondolások is, amelyek szerint az „igazi” szocialista realizmus nem képzelhető el a modernitás vívmányainak adaptálása nélkül.

A közös kutatásaink eredményeire épülő kétszer 20 perc terjedelmű előadásunkban két, már a sztálinizmus idején is fontos szerephez jutó, később nemzetközi elismertségre is szert tevő marxista zenetudós, Maróthy János és Ujfalussy József modernitás-koncepcióját vizsgáljuk művelődéspolitikai, ideológia- és zenetörténeti, illetve zeneesztétikai szempontok alapján, arra keresvén elsősorban a választ, hogy milyen szempontok mentén gondolták 1956 után újra a zene helyét a szocialista társadalomban.

Ujfalussy egy marxista zenei jelentéslogika kidolgozásán keresztül a polgári zenekultúra hagyományainak rehabilitálása és Bartók Béla – a Rákosi-korszakban szétszabdalt – életművének egységes elismertetésére törekedett. A szocialista realizmus fogalmát újraértelmező Maróthy pedig az „arany húszas éveket”, vagyis az avantgárdot állami szinten támogató szovjet kultúra első évtizedét tekintette a polgári és tömegzenei eredményeket egyesítő, korszerű zeneművészet legfontosabb forrásvidékének.

Figyelemreméltó, s külön elemzést érdemel, hogy Maróthy újonnan konstruált zenetörténetében nemcsak a művészi zene termékei kaptak helyet, hanem politikailag hasznosnak ítélt populáris zenei műfajok is.

Ozsvárt Viktória

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

ozsvart@gmail.com

Lajtha László 7. szimfóniája (1957)

Lajtha László 1957-ben komponálta 7. szimfóniáját. A zeneszerző művének eredetileg az „Ősz” alcímet szánta. Ennek alapján aligha meglepő, hogy a kompozíció még szűk két évtizeddel később is elsősorban politikai kontextusban került szóba. A Magyar Zene hasábjain 1975-ben először Breuer Jánosnak, majd választanulmányában Ujfalussy Józsefnek adott apropót zenepolitikai megjegyzésekre. Ugyanakkor kevésbé váltotta ki a kutatás érdeklődését, hogy a 7. szimfónia, mint arról maga a zeneszerző is több ízben tett említést, egy sorozatot alkot környező szimfóniáival, melyeknek közös jellemzője a sötét színek használata és a magyar történelem tragikus eseményeinek zenébe foglalása. A mű egyoldalú olvasata Lajthát is nyugtalanította. Erre enged következtetni a szimfónia 1958-as párizsi ősbemutatója kapcsán tett nyilatkozata: „...a mű viharos hatást váltott ki a párizsi közönségből. Azt hiszem, nemcsak az én számomra, hanem a magyar zeneművészet számára is örvendetes volt ez a hatás. Annál sajnálatosabb, hogy ennek a hatásnak magyarázatába olyan kísérő megjegyzések is vegyültek, amelyek inkább politikai, mint művészi jellegűek.”

Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy a szerző ellentmondásos nyilatkozatait és a mű recepciótörténetét értelmezem a kor politikátörténeti összefüggéseiben, és zenei elemzésekkel kiegészítve helyezem el az életműben egy olyan alkotást, amelyben olyan szimbolikus dallamok jelennek meg, mint a magyar Himnusz és a Marseilles.